

Könyvtári HírZengő

Baranya vármegyei könyvtárosok lapja

X. évfolyam 1. szám

CSORBA
GYŐZŐ
KÖNYVTÁR

BARANYAI
KÖNYVTÁRELLÁTÁSI
SZOLGÁLTATÓ RENDSZER

**Fókuszban a jövő kihívásai –
KSZR szakmai nap a Csorba
Győző Könyvtárban**

**A gyerekirodalom útjai –
élménybeszámoló a márciusi
HUBBY konferenciáról**

**Egy falu az erdőben – Ember
és környezet kapcsolata a régi
Kömlőn**

**Gödöllői jó gyakorlatok
a fenntarthatóság jegyében**

ISSN 2559-8767

9 772559 876009 >

2026. tavasz

KSZR SZAKMAI NAP A CSORBA GYŐZŐ KÖNYVTÁRBAN

HÍRT ZENGÜNK!

Kedves Könyvtáros Kollégák!

Idei első számunkban egy beszámolót olvashattok a „Gondoljunk a jövőre” címmel megrendezett KSZR szakmai napról. A rendezvényen olyan aktuális témák kerültek szóba, mint a mesterséges intelligencia szerepe, a digitális írástudás fejlesztése, valamint a zöldkönyvtári törekvések bemutatása. Az esemény keretében átaduk az Év BKSZR munkatársa díjakat is. Ezt követően összefoglalót találtak „A gyerekirodalom útjai” elnevezésű konferenciáról, amely annak aktuális tendenciáit, valamint a könyvtári gyakorlatban jól alkalmazható módszereket állította középpontba. Bemutatkozik a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár és a Pécsi Egyházmegyei Levéltár is: rövid áttekintést adunk történetéről és gyűjtőköréről. Zöld Könyvtár rovatunkban a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központban tett látogatásunk élményeiről számolunk be, különös tekintettel az intézmény zöldkönyvtári kezdeményezéseire és jó gyakorlataira, valamint arra, miként jelenik meg a zöld szemlélet és a fenntarthatóság a mindennapi működésben, a programok szervezésében, és a könyvtári terek kialakításában. Emellett külön bemutatjuk Bicsérd Könyvtári Szolgáltató Hely zöldkönyvtári kezdeményezéseit.

Helyi érték rovatunkban Dr. Máté Gábor egyetemi docens előadását olvashatjátok, amely a Komlóverzumban hangzott el, és a régi Komlót körülvevő tájat, valamint annak emlékeit mutatta be.

Végül pedig Könyvajánlónkban a HUBBY – Magyar Gyerekkönyv Fórum által, több kategóriában díjazott könyveket ajánlunk.

A szerkesztők

Kiadó:

Csorba Győző Könyvtár
7622 Pécs, Universitas u. 2/A.
Tel.: +36 72/501-690
<http://www.csgyk.hu>

Felelős kiadó:

Miszler Tamás igazgató

Főszerkesztő:

Mizerák Andrea
mizerak.andrea@csgyk.hu
+36 72/501-500/28014

Szerkesztők:

Csobán László, Gyántiné Kiss Kármén,
Szeifer Csaba, Simonfalvi Anita

Nyomda:

Sz. K. Stúdió Kft.
Számítástechnikai és Kiadványszerkesztő Stúdió
Felelős vezető: Pilláry Gábor

Megjelenik negyedévente, 300 példányban.

ISSN 2559-8767

TARTALOM

TUDÓSÍTÁS

4

Fókuszban a jövő kihívásai –
KSZR szakmai nap a Csorba
Győző Könyvtárban

6

A gyerekirodalom útjai –
élménybeszámoló a márciusi
HUBBY konferenciáról

ISMERD MEG

8

A Pécsi Egyházmegyei Könyvtár
bemutatkozása

9

A Pécsi Egyházmegyei Levéltár
bemutatkozása

ZÖLD KÖNYVTÁR

11

Gödöllői jó gyakorlatok
a fenntarthatóság jegyében

12

Zöldkönyvtári törekvések
Bicsérdén

HELYI ÉRTÉK

13

Egy falu az erdőben – Ember és
környezet kapcsolata a régi Komlón

KÖNYVAJÁNLÓ

15

HUBBY – Az Év Gyerekkönyve Díj
2026

*Címlap: - KSZR szakmai nap - az „Év BKSZR munkatársa” díj díjazottai
- Komló a Hasmány-tetőről nézve - Fotó: Máté Gábor drónfotója*

Képválogatás: KSZR szakmai nap a Csorba Győző Könyvtárban

Fókuszban a jövő kihívásai – KSZR szakmai nap a Csorba Győző Könyvtárban

A Csorba Győző Könyvtár szakmai napot szervezett „Gondoljunk a jövőre” címmel a Baranya vármegyei települések könyvtári munkatársainak, amelyet hagyományosan minden év első felében megtartanak. A találkozón olyan témákat jártunk körül, amelyek elengedhetetlenek a jövő könyvtárosai számára.

Kiemelt figyelmet kapott a mesterséges intelligencia szerepe, a digitális írástudás fejlesztése, valamint az online térben terjedő információk hitelességének felismerése. Folytatuk a zöldkönyvtári törekvések bemutatását, illetve délután workshopok során a résztvevők gyakorlati példákon keresztül mélyíthették el tudásukat. A szakmai nap fontos pillanata az Év BKSZR munkatársa díj átadása volt, mellyel azokat a kollégákat ismertük el, akik hozzájárultak a szolgáltatás színvonalának emeléséhez, és megköszöntük kiemelkedő munkájukat.

A résztvevő vendégeket Miszler Tamás, a Csorba Győző Könyvtár igazgatója köszöntötte, ezt követően Dr. Mester Tibor, a PTE BTK Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék adjunktusa *Régi és új dilemmák a mesterséges intelligenciával kapcsolatban* címmel tartott előadást. Előadásában a mesterséges intelligencia legfontosabb kérdéseit és fejlődésének főbb állomásait mutatta be. Kiemelte, hogy az Alan Turing által felvetett legrégebbi dilemma – vajon képesek-e a gépek valóban gondolkodni – sokáig megválaszolatlanak tűnt, és 2022-ig inkább az a nézet uralkodott, hogy nem. Ugyanakkor a „rég típusú” mesterséges intelligencia (GOFAI – Good Old Fashioned AI) már évtizedek óta jelen van a mindennapokban olyan alkalmazásokban, mint az időjárás-előrejelzés, a GPS vagy a gépi fordítás. Az előadás átte-

kintette az MI történetét a 20. század közepétől napjainkig: a neurális hálózatok korai elméleteitől és Alan Turing alapvető kérdésfelvetéseitől kezdve a kommersziális szakértői rendszereken és az IBM által fejlesztett Deep Blue szuperszámítógép, illetve a Watson nevű MI-n át egészen a modern, generatív mesterséges intelligenciák megjelenéséig. Külön mérföldkőként említette a Deep Blue sakkgyőzelmét és az IBM által épített Watson sikerét, amelyek a számítási kapacitás erejét demonstrálták. Szó esett a neurális hálózatok fejlődéséről is: bár kezdetben korlátozottan tartották őket, a 2010-es évektől váltak igazán meghatározóvá, és megalapozták a mai MI-rendszereket. Külön kiemelte Alan Turing úgynevezett „imitációs játékát”, amely a mai napig az egyik legismertebb kísérlet a gépi intelligencia vizsgálatára, melyet ma Turing-tesztként ismerünk. Bár a korai várakozások túl optimistának bizonyultak, a mai rendszerek már sok esetben képesek megtévesztően emberi kommunikációra, még ha valódi megértésről nem is beszélhetünk. Az előadás kitért a chatbotok és digitális asszisztensek fejlődésére is, amelyek egyre inkább képesek emberszerű válaszokra. A chatbotok első generációja (pl. Eliza, A.L.I.C.E.) egyszerű kulcsszó-felismerést használt előre megírt válaszok generálására. A 2010-es évektől megjelennek a virtuális személyi asszisztensek (pl. Siri, Alexa).

Ezek az eszközök fejlett természetes nyelvfeldolgozást és gépi tanulást használnak az összetett emberi nyelv megértésére, hangutasítások feldolgozására és a korábbi interakciókból való tanulásra. A 2020-as években megjelentek a generatív AI chatbotok (pl. Gemini, ChatGPT), amelyek képesek új, az emberihez hasonló tartalmakat – szöveget, kódot, képeket – előállítani a felhasználói kérésekre (promptok) reagálva. A gépi tanulás fejlődése lehetővé tette a fejlesztők számára, hogy hatalmas adathalmazokon tanítsák modelljeiket. Az emberi agy működése inspirálta a mesterséges intelligencia kutatóit és mintául szolgáltak a neurális hálózatok kialakításához. A generatív AI-nak pedig részben a neurális háló teszi ki az alapját. Ezek a rendszerek hatékonyan bizonyultak mintafelismerési feladatokban, például karakterfelismerésben vagy hangzó szöveg lejegyzésében. Előnyük, hogy képesek kezelni a zajos, hiányos vagy félreérthető adatokat, és

a kontextust is figyelembe veszik. Ugyanakkor sokáig csak célfeladatokra lehetett őket alkalmazni. A mesterséges intelligencia fejlődésének következő nagy lépcsőfoka a természetes nyelvfeldolgozás volt, amelynek gyökerei az 1950-es évekig nyúlnak vissza. A valódi áttörést azonban a 2010-es évek hozták el a nagy nyelvi modellek megjelenésével. Ezek hatalmas mennyiségű szöveges adaton tanulnak, és képesek komplex nyelvi mintázatokat felismerni. Ilyen pl. a ChatGPT, ami az internetről szedi az információt. A válaszok nem előre rögzítettek, hanem valószínűségi alapon generálódnak, ami rugalmasságot és kreativitást biztosít, ugyanakkor hibákhoz is vezethet. A generatív mesterséges intelligencia nemcsak szövegben, hanem képek előállításában is jelentős előrelépést hozott. 2022-ben megjelennek a képgenerálók (DALL-E, Midjourney), amik képesek szöveges leírásokból vizuális tartalmakat létrehozni, gyakran meglepően magas minőségben. Ugyanakkor ezek a rendszerek sem mentesek a korlátoktól: előfordulhatnak pontatlanságok, félreértelmezések, sőt teljesen kitalált tartalmak is. A technológia gyors fejlődése komoly társadalmi kérdéseket vet fel. Számos szakmát érinthet, főleg a szellemi munkakört – különösen az elemző, pénzügyi, jogi területek – melyek részben automatizálhatóvá válnak, miközben a fizikai, manuális munkákat kevésbé fogja befolyásolni. Az oktatásban és a kreatív munkában is átalakulást hoz, hiszen az AI elég sok területen be fog épülni majd valamilyen módon. Emellett új problémák is megjelennek vagy már megjelentek, mint pl. a torzítások, amikor „deepfake” technológiával az AI olyan valóság-hű, de manipulált, hihető tartalmat hoz létre, amelyet félretájékoztatásra használnak. A fenntarthatóság kérdése is egyre fontosabbá válik, hiszen a nagy modellek betanítása rendkívül energiaigényes, de ennek a klímabágyról még keveset tudunk. A kutatások végső célja az általános mesterséges intelligencia (AGI) létrehozása, amely képes lenne az emberhez hasonlóan sokoldalúan gondolkodni, tanulni, érvelni, tervezni és problémákat megoldani. Ez felveti a technológiai szingularitás lehetőségét is, amikor a gépi intelligencia meghaladhatja az emberit. Összességében a mesterséges intelligencia fejlődése egy olyan fordulópont felé halad, amely alapjaiban formálhatja át a társadalmat. Már most is jelentős változás zajlik, a jövő alakulása bizonytalan, az már most látszik, hogy a technológia hatása elkerülhetetlen, és mindannyiunk számára új kihívásokat és lehetőségeket teremt.

A következő előadónk Farkas Fruzsina, a Körbirodalom Gyermek- és Ifjúsági Könyvtár gyermekkönyvtárosa volt, aki az *Igaz vagy kamu? – Digitális írástudás a könyvtárban* címmel tartotta meg prezentációját. A Csorba Győző Könyvtár és a Goethe Intézet 2025 márciusa és júliusa között közös, médiáról és nyilvánosságról szóló programsorozatot valósított meg. A kezdeményezés célja a digitális írástudás fejlesztése, a tudatos médiahasználat erősítése, valamint a felelős médiafogyasztás és tartalomgyártás elősegítése volt, az ifjúsági korosztály számára szervezett foglalkozásokon keresztül. A Körbirodalom könyvtárosai két interaktív foglalkozást dolgoztak ki a 7–8. osztályosok számára. Az egyik a *Valóban igaz minden, amit az interneten olvasunk?* – ez

a foglalkozás az információkeresésre, az interneten található információk hitelességének vizsgálatára fókuszált: a diákok csoportmunkában, digitális eszközök segítségével ismerkedtek meg a megbízható források felismerésének szempontjaival. A másik foglalkozás a *Tényleg azt látod a közösségi médiában, ami a valóság?*, amely a közösségi média világát állította középpontba, és ennek használatára fektette a hangsúlyt, amely téma különösen közel állt a résztvevőkhöz. A beszélgetések során szó esett az online jelenlét felelősségéről, a valóság torzításáról – például módosított képek kapcsán –, valamint az online zaklatás jelenségéről is. A diákok aktívan bekapcsolódtak, saját tapasztalataikat is megosztva, ami rávilágított a téma aktualitására és fontosságára.

A foglalkozásokon összesen 104 tanuló vett részt, akik nemcsak Pécsről, hanem a környező településekről is érkeztek. A projekt zárásaként egy nyári tábor valósult meg, ahol a résztvevők a média, a tartalomkészítés és a kreatív írás területén mélyíthették el tudásukat. Emellett egy digitális módszertani kiadvány is készült, amely a Csorba Győző Könyvtár honlapján keresztül elérhető a dokumentumtárban. Az előadó hozzátette, hogy a Körbirodalom Gyermek- és Ifjúsági Könyvtárban továbbra is tartják ezeket a foglalkozásokat, és várják a jelentkező diákokat.

Utolsó előadónk Simonfalvi Anita, a Csorba Győző Könyvtár Zöldkönyvtári munkacsoportjának vezetője volt, aki *„Elültetett történetek – Magkönyvtár és Élő Könyv: a zöld könyvtár új dimenziója a Csorba Győző Könyvtárban”* címmel tartott előadást. Bemutatta az egy éve létrejött Zöldkönyvtári munkacsoport eddigi eredményeit, hangsúlyozva, hogy ezek a kezdeményezések kisebb könyvtárak számára is megvalósíthatók és hasznosak. A munkacsoport stratégiai tervet dolgozott ki, amely számos elemet tartalmazott, és ezek közül több már meg is valósult. Kiemelt fejlesztés volt a Magkönyvtár létrehozása, valamint a „Zöld polcok” kialakítása az intézmény fiókkönyvtáraiban, illetve a Körbirodalomban. A Magkönyvtár létrehozása nagyobb kezdeti erőfeszítést igényelt, ugyanakkor kisebb könyvtárak számára is megvalósítható szolgáltatás. Intézményi források hiányában a kezdeményezés kollégák, családtagok, barátok és támogatók adományából valósult meg. A kezdő magállomány 46 fajta növényt és 11 féle virágmagot tartalmazott. A megnyitás óta folyamatos az érdeklődés: sokan és rendszeresen kölcsönöznek. A szolgáltatás lényege, hogy a felhasználók magcsomagot kölcsönöznek, elültetik, majd a betakarítás/magfogás után ugyanannyi magot visszahoznak. A Magkönyvtárban jelenleg már 71 fajta növény és 41 féle virág szerepel a kínálatban. A könyvtár a Pécsi Magbörzén is aktívan részt vesz és a Tudásközpontban a havi könyvcseré mellett magbörzét is tart, ahol lehetőség van magok cseréjére és kölcsönzésére. A pályázati források kulcsszerepet játszottak a projektek megvalósításában. Ahhoz, hogy az olvasást a fenntarthatóság és a környezettudatosság témáján keresztül közelebb hozzák, különösen a legfiatalabb korosztály számára, nemcsak szerzőkkel, hanem olyan civil szervezetekkel is felvették a kapcsolatot, akik gyermekfoglalkozásokat is tartanak. Az egyik pályázat kiemelt fejlesztése a Tudásközpont teraszának megújítása lesz. Itt

magaságúak, egy fa és egy függőleges kert kerül kialakításra. A teraszon lévő kupolára „Zöld Térkép” lesz felfestve. A térkép a könyvtár új, élő tanulófelülete, amely vizuális és interaktív módon mutatja be a helyi ökoszisztémák, a környezeti elemek és az emberi tevékenységek összefüggéseit. A másik pályázat célja a Belvárosi Fiókönyvtár udvarának a felújítása, ahol szintén magaságúak kerülnek elhelyezésre és egy zöld labor lesz kialakítva. A magaságúak különlegessége, hogy mindegyik egy-egy könyvfejezetet képvisel: a növényekhez tartozó QR-kódok hanganyagokhoz és irodalmi művek részleteihez vezetnek, amelyeket diákok, írók és könyvtári munkatársak olvasnak fel. Az ágyások így narratív struktúrába rendeződnek, a kert pedig élő könyvvé válik, amely egyesíti a könyvtár tudását és digitális lehetőségeit. A zöldlaborban a talajban elhelyezett hőmérséklet- és páratartalom-érzékelők segítségével a látogatók tableteken követhetik nyomon a környezetükben zajló folyamatokat valós időben. A könyvtár zöld kezdeményezéseiről több felületen lehet tájékozódni: a Csorba Győző Könyvtár honlapján létrejött a zöld könyvtári oldal (<https://csgyk.hu/zoldkonyvtar>), a Könyvtári Hírzengőben (<https://bkszr.csgyk.hu/konyvtari-hirzengo>) rendszeresen jelennek meg a témához kapcsolódó cikkek, hamarosan elindul a Facebook-oldal, illetve a podcast csatornán is helyet kapnak a témához kapcsolódó beszélgetések.

Az előadások után átadtuk az „Év BKSZR munkatársa” díjat, amelyet a Szigetvári Ellátási Térséghez tartozó Nagydobsza település könyvtárosa, Pénzárné Gali Szilvia kapott meg, va-

lamint a referensek javaslatai alapján az ellátási térségek egy-egy munkatársát is elismertük kiemelkedő munkájuk alapján.

- A Könyvtárbusz 2. szolgáltatási helyei közül, Hegyhátmarócról: Varga Lívía
- A Mohácsi Ellátási Térségből, Sárokról: Illés Viktória
- A Pécsi Ellátási Térségből, Bicsédről: Sziliné Kasza Zita
- A Pécsváradi Ellátási Térségből, Magyaregregyről: Lakatosné Dicső Piroska
- A Sellyei Ellátási Térségből, Bogádmindszentről: Gyórné Tóth Sarolta
- A Siklósi Ellátási Térségből, Túronyból: Tihanyi-Kovács Brigitta
- A Szentlőrinci Ellátási Térségből, Szulimánról: Neiczer Judit
- A Villányi Ellátási Térségből, Olaszról: Erdős Katalin

Délután a szakmai nap zárásaként a résztvevők két workshop közül választhattak, az egyik a *Valóban igaz minden, amit az interneten olvasunk?* című interaktív könyvtári foglalkozás, melyet Komiszár Karola gyermekkönyvtáros tartott, aki bemutatta, hogy információkeresés és -felhasználás során, játékos módon hogyan ismerjük fel az online térben a hiteles információkat. A másik pedig a *Tiszta otthon – Ökokör workshop* volt, melyet Gúth Csilla gyermekkönyvtáros tartott és bemutatta, hogy hogyan válhat környezettudatosabbá egy olyan közösség, amelynek tagjai egymást támogatják.

Mizerák Andrea – Csorba Győző Könyvtár

A gyerekirodalom útjai – élménybeszámoló a márciusi HUBBY konferenciáról

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a HUBBY (Magyar Gyerekkönyv Fórum) közös szervezésében valósult meg „A gyerekirodalom útjai” című konferencia március 21-én, melynek a Wenckheim-palota díszterme adott otthont. A rendezvényen a gyerekirodalom aktuális tendenciái, valamint a könyvtári gyakorlatban alkalmazható módszerek kerültek fókuszba.

A konferencia előtt két nappal ugyanitt adták át a 2026-os HUBBY (Magyar Gyerekkönyv Fórum) díjazottaknak az elismeréseket, így a kortárs magyar minőségi gyerek- és ifjúsági irodalom szelleme is körülöngte a tereket. A díjazott és a shortlistre került könyveket is kiállították a fogadóteremben és az érdeklődők kézbe vehették őket. (Bíztatom a cikk olvasóit, hogy a www.hubby.hu/2026 oldalon tekintsék meg az idei listát!)

Berg Judit író, a HUBBY elnöke arról beszélt nyitóbeszédében, hogy az olvasók hozzáállása miként változott a mesterséges intelligencia hatására. Rávilágított a fiatalok világszűrésének változására, a kitartó figyelem hiányára, érdeklődésük fenntartásának nehézségeire, a töredezett információra és az

ingergazdag környezetre. Véleménye szerint eltolódott a fókusz a rövid szövegdarabokból való építkezésre és az illusztrációgazdagságra.

Előadása során Dr. Gesztelyi Hermína, a Debreceni Egyetem adjunktusa részletesebben kibontotta a kortárs gyerekirodalom főbb tendenciáit. Beszélt a 2000-es években megjelenő új, nemzetközi trendeket követő kiadókról, akiknél a képek dominanciája, a gamifikáció, a humor jelenléte, a gyerekperspektíva, a tabu és segítő könyvek megjelenése került előtérbe. A képek erőteljes jelenlétével a kép-szöveg arányok megváltoztak, új műfajok születtek, pl. silentbook, papírszínház, design-könyvek, böngészők, valamint megfigyelhető a diafilmek reneszánsza is. A játékosságban

az interaktivitás erősödése, az aktív részvétel közös cselekvésre ösztönzi a befogadót, mintegy kitágítva a könyv határait. (Pl.: *Pöttty Könyv, Pöttty Játék, Vonalból kimenni ér, Mit keresett Jakob az ágy alatt?, Nyírd ki ezt a naplót.*)

A gyermeki logikán alapuló, őszinte, szókimondó, olykor grammatikailag helytelen alakok a gyerekperspektívából adódóan magukban hordozzák a humor-faktort, legtöbbször E/1-es elbeszélésmódban. A tabutémákat tárgyaló, a segítőkönyvek kategóriájába sorolt alkotások az aktuális igényekre reagálnak, különböző korosztályok nyelvén dolgoznak fel egy-egy nehéznek tűnő témát. A családi életben a verbális interakció egyre csökken, de ezen könyvek számos esetben módszertani résszel is segítik a szülők és pedagógusok munkáját a téma további feldolgozásában, mint például az *Anyát megoperálták* című könyv. A vizualitás növekedésére a kortárs gyerekirodalomban úgy is tekinthetünk, hogy az alá-fölé rendeltségből egy demokratikusabb viszony felé közelíthetünk azáltal, hogy az olvasni még nem tudó gyerekek mellett a felnőtt felolvasó szerepe kikerül és a képek jelentik a kapcsolódást.

A tanácskozás ezen szakaszában korosztályt váltottunk: az ifjúsági irodalom került fókuszba, amelyről Katona Alexandra, a Debreceni Egyetem doktorandusza tartott előadást. Prezentációjában az elmúlt évtized kutatásainak főbb tanulságait idézte fel. Rámutatott, hogy az ifjúsági irodalom fogalma időben és térben is változó, és megítélése korántsem egységes. Úgy véli, a szerzők gyakran visszafogottabban közelítenek bizonyos kényes témákhoz, ami éles ellentétben áll azzal, ahogyan a fiatalok szabadidejükben – például erőszakos online játékok révén – találkoznak hasonló tartalmakkal. A témához kapcsolódóan kiemelte a Móra Kiadó TABU könyvsorozatát, valamint a Kolibri Kiadó Magasfeszültség kötetét is. Ráirányította a figyelmet a Kárpát-medencében játszódó disztópiák megjelenésére, pl. a *Szárasság, Fekete fény* és *Bonobó* sorozatokra. Az ifjúságnak szánt bűnügyi regények cselekményében (a krimi hagyományait működtetve) a rejtély-központú narratíva dominál, ezekre példa *Az őrzők, Balatoni nyomozás, Cseresznyeliget, Hanga és Várkony, Orczy Mimi kalandjai* című gyerekregények. A kötelező olvasmányok feldolgozásához kínál kapaszkodót a diákoknak az Athenaeum Kiadó gondozásában megjelent *Kötelezők újratöltve* sorozat. Sok kortárs antológiát, válogatott szövegek gyűjteményét ajánlhatjuk ifjú olvasóink figyelmébe, pl. *Jelen!, Szívlapát, Budapest OFF, 48 másképp*. A régmúlt, történelmi múlt játékos megismerésére születtek a már mindenki által ismert *Abszolút Tőri* könyvei, az *Új Kedvencek* kötetei és a *25 szelfi* sorozat. Alexandra is kiemelte az illusztráció-hangsúlyos kiadásokat pl. *a Jaj, ne már! – mondta a hal, Bocs, hogy élek és Párhuzamok* című köteteket.

A délutáni műhelymunkák közül mindig nagyon nehéz választani, mert ezek a szekciók párhuzamosan futnak és első látásra mindegyik izgalmasnak tűnik. Én a *Megmozdul a könyv, avagy hogyan csináljunk könyvtrailer?* című szekcióba jelentkeztem. Vinczellér Katalin, magyar-média szakos tanár, a HUBBY elnökségi tagja, valamint dr. Fábrián László, magyar-média szakos tanár, a HUBBY alelnöke azt mutatta be, miként dolgozták fel diákjaikkal egy-egy könyv tartalmát oly módon, hogy annak eredményeként videós könyvajánlók születtek. Az eddig elkészült tizenkét videó a www.hubby.hu/konyvtrailer oldalon is megtekinthető. A bemutató során betekintést nyerhettünk a projektek különböző fázisaiba: a mozgóképes nyelv sajátosságainak tudatos alkalmazásába, valamint a forgatási folyamatok elkészítésébe és kulisszái mögé. A csoportunk Wéber Anikó *Busz a ködben* című ifjúsági regényéből kapott szövegrészleteket, és azt a feladatot, hogy öt snittben rajzolja le, hogy miként lehet filmes eszközökkel és narrációval olyan hatást kelteni, amely a nézőben olvasási vágyat ébreszt, amitől azt érezzék, hogy ezt a könyvet muszáj elolvasniuk. A cél egy jól sikerült képes forgatókönyv elkészítése volt, amelynek alapján a végeredmény figyelemfelkeltő lehet. A szekcióvezetők kiemelték, hogy az MI korában különösen nagy értéket képvisel a jelenléti munka: az eltérő szociális háttérrel és képességekkel rendelkező diákok közösséggé formálódása, valamint az egyéni személyiségük megmutatása kiemelkedő hozadéka ezeknek a projekteknek.

Az előadások sok gyakorlati példát mutattak be a hallgatóságunknak, ezek alatt végig az volt az érzésem, hogy milyen szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a Csorba Győző Könyvtár állományában és a Baranyában ellátott településeken ezek a hazai, minőségi gyerek- és ifjúsági irodalmak elérhetőek és nap mint nap ajánlhatjuk olvasóinknak, formálva ízlésvilágukat, megoldást nyújtva aktuális élethelyzetükre egy-egy történet által.

Kép forrása: <https://www.hubby.hu/szakmai-konferenciak>
Csuka Dalma - Csorba Győző Könyvtár

A Pécsi Egyházmegyei Könyvtár bemutatkozása

A Pécsi Egyházmegyei Könyvtárat 1968. október 1-jén Dr. Cserháti József káptalani helynök, későbbi megyéspüspök (1969–1989) alapította meg azzal a céllal, hogy összegyűjtsék és használhatóvá tegyék *„az egyházmegye területéről a volt egyházi tulajdonú könyvtárak maradványait, valamint a megszűnt plébániákon talált, ill. elhunyt lelkészek hagyatékából származó könyveket”*.

A Pécsi Egyházmegyei Könyvtár épülete

Az egyházmegyei bibliotéka számos történeti gyökerekkel rendelkező könyvállomány gyűjtőhelye: így jogelődként tekintünk a Klimó György pécsi püspök (1751–1777) áldozatos munkája révén 1774 tavaszán megalapított bibliotékára, a pécsi püspöki könyvtárra (ma Klimó Könyvtár), amely Magyarország első nyilvános könyvtáraként vonult be a könyvtártörténetbe. A csaknem 35 000 kötetet számláló könyvgyűjteményt 1923/25-ben gróf Zichy Gyula pécsi megyéspüspök egy haszonkölcsönszerződéssel átadta a Pozsonyból Pécsre menekülő Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem használatába. Az ezt követően keletkezett könyvhagyatékokat a püspökség továbbra is sajátjaként kezelte, csak a szervezett intézményi keret hiányzott hozzá. Így kerültek a püspökség birtokába a 20. század folyamán a század püspökeinek (gróf Zichy Gyula, Virág Ferenc, Dr. Rogács Ferenc), kanonok-papjainak (pl. Szőnyi Ottó, Gálos László) könyvgyűjteményei, valamint a felszámolt plébániák könyvtárai (Keszű, Pincehely, Szakadát).

A bibliotéka legnagyobb gyűjteménye, alapállománya a 18. század közepi alapítású, 1950-ben beszüntetett Pécsi Püspöki Szeminárium vallástudományi szakbibliotékája lett. Az állományt kiegészítették az 1950 őszi felosztott pécsi szerzetesrendek, katolikus társadalmi szervezetek (ciszterci rend, jezsuita rend, irgalmas rend, pálos rend, III-ad rendi ferencesek, Miasszonyunk női kanonokrend, karmelita rend, Szociális Missziós Társulat, Mária kongregációk, Pécsi Katolikus Kör) könyvgyűjteményeinek válogatás után visszamaradt

dokumentumai, amelyeket a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár első épületében, a hajdani ferences rendi könyvtár helyiségeiben gyűjtöttek össze. A gyűjtemény az alapítást követően nagyrészt hagyatékok, ajándékozások, és csak kisebb részben vásárlások révén gyarapodott az 1990-es évek végéig.

A könyvtári személyzet

1968-ban, az alapítással egy időben az intézmény vezetésével Cserháti József a Pécs-Szigeti Külvárosi Plébánia kanonok-plébánosát, Fényi Sándort bízta meg, könyvtárosának pedig Kersák Pál segédlelkésszt, későbbi püspöki tanácsost kérte fel. 2001-től világi vezetője van a könyvtárnak: 2001 és 2012 között Boda Miklósné dr. Szepes Zsuzsanna (a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola könyvtárvezetése mellett), majd 2018-tól Dr. Schmelczér-Pohánka Éva személyében. A gyűjteményben jelenleg egy főkönyvtáros (Takács-Papp Csilla) és egy könyvtáros (Bittner Mónika), valamint egy könyvtári munkatárs (Stocker Miklós) dolgozik.

A könyvtár épületei

A bibliotéka helyszínül 1968-ban a Pécs-Szigeti Külvárosi Plébánia Szent Ferenc Templom gyóntatófolyosója feletti, korábban a ferences rend által használt könyvtárhelyiségeket és a padlásteret jelölték ki. A folyamatos beázások, továbbá az emeleti könyvtári terek fűtetlensége miatt az állomány használhatósága a 2000-es évek elejére nehézkessé vált. Az ezredfordulót követően folyamatosan napirenden volt a gyűjtemény méltó és a használhatóságát biztosító épületbe való költöztetésének ügye: csak az alkalmas ingatlan és a felújítási költségek hiányoztak.

Végül az új könyvtári helyszín megvalósulása még több mint másfél évtizedet vett igénybe. Az előkészítő munkálatok után Dr. Udvardy György megyéspüspök (2011–2020) támogatásával, valamint a Magyar Kormány és az Emberi Erőforrások Minisztériuma (jelenleg: Kulturális és Innovációs Minisztérium) által az egyházak közösségi célú programjainak és beruházásainak támogatására kiírt pályázat keretében 2019. év elején kezdődtek meg a Pécsi Egyházmegyei Könyvtár kijelölt, új épületének és környékének felújítási munkálatai.

2021. október 7-i átadásával a belváros szívében található Rózsakert melletti, Janus Pannonius utca 8. szám alatt felújított, egykori kanonoki lakóépületbe került a sokszínű

ISMERD MEG

történeti könyvállomány. Több mint fél évszázad elteltével végre méltó helyre költözött, és újra a kutatók rendelkezésére áll az egyházmegye számos könyvgyűjteményét magába foglaló bibliotéka. A bútorzat a szerzetesek által 1771-ben készített apácarácsos könyvszekrények (a ferences rend hajdani könyvtárából) segítségével a pécsi könyvtártörténet egy 18. századi szeletét is megidézi.

A Pécsi Egyházmegyei vallástudományi szakkönyvtárának tematikai összetétele: állományában dominál a teológia, a dogmatika, a morális teológia, a szentírás, az egyháztörténelem, az aszketika-misztika, valamint a lelkeségi irodalom. Felülreprezentált a kateketika, a biblika, a patrisztika, a lelkipásztorkodás, az egyházi jog és az egyháztörténet, továbbá jelentős pécsi helyismereti és egyházmegye-történeti különgyűjteménnyel rendelkezik.

A Pécsi Egyházmegyei Könyvtár 2023-tól nyilvános, muzeális, vallástudományi szakkönyvtár: jelenlegi, közel 60 000 dokumentumot magába foglaló állománya a könyvek mellett periodikákat és egyéb különgyűjteményeket tartalmaz. Így kéz- és gépirattárat, fénykép-, képeslap- és térképgyűjteményt, kottatárat, továbbá az aprónyomtatvány-gyűjteményen belül szentkép- és imalappgyűjteményt, valamint papi emléklap-kollekciót is magában foglal. A döntő többségében

A hajdani ferences rendi könyvtár apácarácsos könyvszekrényei

magyar, latin és német nyelvű munkák mellett főként horvát, francia és angol művek találhatók benne.

Cím: 7621 Pécs, Janus Pannonius utca 8.

E-mail: konyvtar@pecs.egyhazmegye.hu

*Dr. Schmelcz-Pohánka Éva, könyvtár- és levéltárvezető
Pécsi Egyházmegyei Könyvtár, Pécsi Egyházmegyei Levéltár*

A Pécsi Egyházmegyei Levéltár bemutatkozása

A Pécsi Egyházmegyei Levéltár 2015. december 27-én jött létre a Pécsi Püspöki Levéltár és a Pécsi Káptalani Levéltár szervezeti összevonásával.

Mindkét levéltár szinte egyidős a pécsi püspökséggel: keletkezésük 1009. augusztus 23. utánra datálható. A püspöki és a káptalani archívumok gazdag gyűjteményeinek folytonosságát Pécs 1543-as, törökök általi elfoglalása törte meg. A török

hadsereg közeledtének hírére a székeskáptalan Pozsonyba próbálta menekíteni iratait, de útközben az iratok egyik része elkallódott, másik része megsemmisült. Koller József káptalani levéltáros, később nagyrépost az elveszett iratokból többet

A Pécsi Egyházmegyei Levéltár épületei

felkutatott és visszaszerzett, illetve lemásoltatott. Mára azonban a középkori forrásokból csak pár tucat eredeti és másolt oklevél található az állományban.

A török 1686-os kiűzését követően a kinevezett ordináriusok nem sokat tartózkodtak Pécssett, az egyházkormányzati teendőket ekkor a Székeskáptalan látta el: ekképpen irattára is az utóbbinak gyarapodott nagyobb mértékben. 1739-től, gróf Berényi Zsigmond püspöktől kezdve viszont folyamatosnak mondható a hajdani püspöki levéltár gyarapodása. Az idők folyamán a püspököknek, a vikáriusoknak, illetve a püspöki szentszékeknek külön levéltára gyűlt össze. 1945 után a püspöki levéltárba kerültek a püspöki uradalom és a pécsi katolikus egyesületek felszámolás után megmaradt iratai, továbbá az egyházmegyei tanfelügyelőség irattára is. A püspöki levéltár egyházkormányzati és szentszéki iratanyaga, hagyatéki és egyéb gyűjteményei (pecsétek és fényképek), valamint építészeti tervtára mind a mai napig gyarapszik. A káptalan levéltárának iratanyaga az 1940-es évek végéig tekinthető folyamatosnak.

A levéltári személyzet

A püspöki levéltáros a püspöki hivatal egyik tisztviselőjeként működött, ami nem jelentett mindennapi feladatokat. A 20. század végéig a tisztséget egyházi személyek töltötték be. Így pl. dr. Szőnyi Ottó, aki a 20. század elején elkészítette a levéltári torony szekrényeit.

A káptalan levéltárosai közül kiemelendők Koller József, Aigl Pál és Rézbányay József. A források feltárásában elévülhetetlen érdemei voltak Szentkirályi István teológiatanárnak. A két levéltár közös felügyeletében és iratainak feldolgozásában hiánypótló munkát végzett Petrovich Ede, akinek gépelt jegyzékei a mai napig nélkülözhetetlen segédletei a levéltári kutatásoknak.

A levéltáraknak 1999-től világi munkatársai vannak: 1999 és 2007 között Horváth István, 2007 és 2025 között Damásdi Zoltán levéltárosok, 2025 szeptemberétől pedig Dr. Schmelczer-Pohánka Éva könyvtár- és levéltárvezető személyében. A Pécsi Egyházmegyei Levéltárban további egy levéltáros kolléga, Dr. Somodi Imre dolgozik.

A levéltári épületek

A püspöki levéltár Klimó György püspök alatt, a 18. század második felében önálló helyiséget is kapott a palota délkeleti végében (ma nagyszalon), majd báró Négyesy Szepesy Ignác püspök (1828–1838) a vártorony második emeletére helyezte át a püspöki hivatal, a vikariátus, valamint a szentszéki iratanyagait. A későbbiek folyamán a torony harmadik, majd a 19. század végére az első emeletét is a levéltár céljaira hasznosították.

A káptalan levéltárát a 18. század végéig a Székesegyház északkeleti tornyában őrizték. Jelenlegi épülete 1780-ra épült fel Antonio Giuseppe Sartori tervei alapján, és a kanonokokból álló testület egészének céljait szolgálta.

A levéltári épületek a 21. századra megújultak: a püspöki levéltár vártoronyának külsejét 2006-ban restaurálták, tetőzetéből egy 100 éves időkapszula került elő. A torony belső tereit 2013 és 2015 között hozták rendbe. A felújítás következtében a püspöki levéltár állományát ki kellett költöztetni a toronyból, amely ekkor végleg átkerült a káptalani levéltár épületébe, így ma a püspöki és a székeskáptalani levéltár egy épületben található. A felújított torony továbbra is levéltári raktárként funkcionál: ide kerültek elhelyezésre a pécsi egyházmegye plébániáinak egybegyűjtött, történelmi jellegű dokumentumai. A káptalani épület külső rekonstrukciójára 2009-ben került sor, 2012-ben pedig a káptalan levéltárának helyisége újult meg.

A Pécsi Egyházmegyei Levéltár nyilvános magánlevéltár, amely a személyes kutatások mellett egy online platformon is biztosít kutatási lehetőséget a történelmi kutatók és a családfakutatók számára (E-Archivum = <https://e-archivum.pecsi-egyhazmegye.hu/hu>)

Cím: 7621 Pécs, Dóm tér 4.

E-mail: archivum@pecs.egyhazmegye.hu

*Dr. Schmelczer-Pohánka Éva, könyvtár- és levéltárvezető
Pécsi Egyházmegyei Könyvtár,
Pécsi Egyházmegyei Levéltár*

Gödöllői jó gyakorlatok a fenntarthatóság jegyében

A fenntarthatóság és a környezettudatos működés egyre fontosabb szerepet kap a könyvtárak életében. Ennek jegyében a Csorba Győző Könyvtár Zöld munkacsoportjának tagjai szakmai látogatást tettek a Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központba, hogy megismerjék az intézmény zöldkönyvtári kezdeményezéseit és jó gyakorlatait.

A látogatás során a kollégák betekintést nyerhettek abba, hogyan jelenik meg a zöld szemlélet a mindennapi működésben, a programok szervezésében, a könyvtári terek kialakításában és lehetőségük nyílt a könyvtár épületének megtekintésére, és közben szolgáltatásainak megismerésére.

A könyvtár munkatársa, Tóth Gabriella tartott előadást a zöldkönyvtári törekvésekről, melyben bemutatta röviden Gödöllő városát, kiemelve, hogy a településnek gazdag zöldfelületei, parkjai és erdős részei vannak, valamint a Gödöllői-dombság különleges mikroklimája ideális környezetet teremt a fenntartható szemlélet megvalósításához. A város környezettudatos fejlesztései, pl. a kiépített kerékpárút-hálózat, a közösségi gyalogos közlekedés („Pedibusz”), valamint a megújuló energiaforrások használata párhuzamba állíthatók a könyvtár zöld törekvéseivel.

A város központjában működik a könyvtár, amely nemcsak szolgáltatásaiban, hanem működésében is a zöld szemléletet képviseli. Az épületet 2002-ben adták át és úgy tervezték, hogy terei bővíthetők, egybenyílóak, tágasak és világosak le-

gyenek, amihez belsőépítészeti természetes anyagokat (fa, beton, üveg) használtak. A tetőn elhelyezett napelemek is a fenntartható működést szolgálják.

A könyvtár stratégiai tervében célként fogalmazták meg a zöldkönyvtári elvek érvényesítését. A nemzetközi irányelvekhez igazodva 2018-ban megalakult a Zöldkönyvtári munkacsoport (ZÖCS), amely a minőségbiztosítás része. Feladata a zöld munkafolyamatok, szolgáltatások működésének felügyelete, illetve bővítése. A munkatársak egyfajta „ÖKOmandóként” a mindennapi működésben is figyelnek az energiatakarékosságra és a hulladékcsökkentésre. A digitalizáció, a tudatos papírfelhasználás visszaszorítása és a belső tudásmegosztás szintén fontos része ennek a szemléletnek.

A könyvtár egyik kiemelkedő kezdeményezése a Zöld Udvar és Terasz kialakítása, amelyet teljesen önerőből valósítottak meg, és jelenleg közösségi térként szolgál. Itt tavasztól őszi rendezvények, író-olvasó találkozók, koncertek, táborok és foglalkozások zajlanak. A könyvtár zöld teraszán és udvarán tavasszal közel száz növényt – köztük gyógy- és fűszernövényeket – ültetnek el. A látogatók emellett növényfallal, szelektív hulladékgyűjtőkkel, madáretetővel, pingpongasztallal és számos kitelepített szolgáltatással is találkozhatnak a területen. A teret kényelmes bútorokkal, nyugágyakkal rendezték be. Az udvaron található az Olvasók Fája. Minden évben hirdetnek olvasói díjakat több (gyermek, legidősebb, kamasz stb.) kategóriában, melyet októberben, az Olvasás Ünnepeán adnak át. A díjazott olvasók egy szalagot kapnak, melyet felkötnek erre a fára.

A könyvtár közösségi tere, az Alkotótér is megújult formában várja a látogatókat: a korábbi zenei részleg egyik része továbbra is működik, míg a terem másik felében kapott helyet az alkotótér. Itt, a fenntarthatóság jegyében számos program valósul meg – többek között újrahasznosításon alapuló kézműves

foglalkozások, workshopok és közösségi események, amelyek az ökotudatos szemlélet erősítését szolgálják.

A könyvtár szolgáltatásai között kiemelt helyet kap a „Zöld Polc”, amely a környezetvédelemhez, hulladéksökkentéshez, újrahasznosításhoz stb. kapcsolódó könyveket, folyóiratokat és egyéb dokumentumokat gyűjti össze. A kiemelés megtalálható a gyermek-, illetve felnőtt részlegen is, a katalógusban külön leíróhely jelzi és a moly.hu-n is elérhető a tematikus gyűjtemény. A gyerekkönyvtár Zöld polcán lakik Guszti, a könyvtár gilisztája, „akit” ritkán ugyan, de meg lehet pillantani, valamint hozzá kapcsolódva egy kvízt is ki lehet tölteni. A zöldkönyvtári kiadványuk, a *Zöld hírlével* alkalmanként jelenik meg, főleg online, melyet az ott dolgozó könyvtárosok szerkesztenek és tördelnek. A hírlével célja, hogy összefoglalja zöld tevékenységeiket, programjaikat.

Évek óta lehetőség van a dokumentumok online előjegyzésére és hosszabbítására, és a „Könyvet hához” elnevezésű szolgáltatás bárki számára elérhető.

A környezeti nevelés a könyvtár egyik legnagyobb erőssége. A munkatársak rendszeresen szerveznek könyvtári órákat, tematikus foglalkozásokat. Ezekről minden évben kiadvány is készül, mely megtalálható a könyvtár honlapján, de iskolának külön is elküldik. A foglalkozásokba a fenntarthatóság és

öko-szemléletformálást is beillesztik, ezek a kiadványban külön jelzést kapnak. A természethez való kapcsolódást erősítik a különféle programjaik, például a „Könyvtár a lombok alatt” séták vagy az ököpszichológiai alapokon nyugvó természetkapcsolati foglalkozások. Különleges kezdeményezésük az Erdei könyvtár, amely a közeli természeti környezetben, az Arbo-parkban, a Bagoly-tisztáson kapott helyet. Itt kihelyezett könyvszekrényekben természettel – növényekkel, állatokkal – kapcsolatos könyvek, folyóiratok találhatóak, minden korosztály számára. A látogatók a szabadban, természetközeli környezetben olvashatnak kényelmes padokon. Ez a projekt jól mutatja, hogyan kapcsolható össze a kultúra és a természetvédelem. A könyvtár számos programjába közvetíti az ökoszemléletet, pl. az Olvasók diadala elnevezésű kreatív olvasó vetélkedőjüket is átalakították zöld témára, illetve az Olvasók Evolúciója interaktív tanösvényüknek a könyvtár épületében az egyik állomása az Erdei könyvtár.

A szakmai találkozó lehetőséget biztosított a tapasztalatcserére és a jó gyakorlatok megosztására. A bemutatott kezdeményezések és az elhangzott tapasztalatok értékes szakmai inspirációt nyújtottak.

Mizerák Andrea – Csorba Győző Könyvtár

Zöldkönyvtári törekvések Bicsérdén

Bicsérd egy kb. ezerfős település, ahol a könyvtári szolgáltatóhely a délutáni órákban várja a látogatókat. 2025-ben a beiratkozottak száma 48 fő volt, akik szerencsére aktívan használják a szolgáltatásokat, és a kölcsönzések száma is folyamatosan növekszik.

A könyvtár azonban jóval több, mint egyszerű kölcsönzőhely: egyre többen térnek be akkor is, ha nem kifejezetten olvasási céllal érkeznek. Az intézmény valódi közösségi és információs térként működik: gyakran látogatják a nyugdíjasklub tagjai, a horgászati iránt érdeklődők, mások számítógépes gyakorlásra használják, de az sem ritka, hogy a játszótérről betérő gyermekek pihennek meg a könyvtár falai között. 2025 februárjában, a Csorba Győző Könyvtár Zöld könyvtár témájú KSZR szakmai napján felbátorodva én is elhatároztam, hogy csatlakozni szeretnék a „Zöldkönyvtár” mozgalomhoz. Akármilyen kis közösség vagyunk, akkor is sok mindent tehetünk a közvetlen környezetünk fenntarthatósága érdekében, a környezettudatosságra nevelésben és az ökológiai lábnyom csökkentésében.

Első lépésként a tavalyi évben elemgyűjtő pontot helyeztünk ki a könyvtár előterében. Májusban a helyi általános iskola pedagógusaival együttműködve két osztály vett részt a „Születésnap az Északi Sarkon” interaktív foglalkozáson. Ez a könyvtári foglalkozás a szeméttel való szeméttelés következményeiről mesélt és a szelektív hulladékgyűjtés fontosságára hívta fel a gyerekek figyelmét.

Idén januárban Csapó-Császár Alexandra mutatta be eddig megjelent két mesekönyvét: *A Tündér és Manó-t* és a *Szemét-*

szörny-et. A mesék a természet védelmére tanítanak, de emellett a testvéri szeretet, az összetartozás és az összefogás fontosságát is bemutatják, mivel csak így sikerül fennmaradnia és boldogulnia az erdőnek és lakóinak. A könyvbemutató után az újrahasznosítás nevében madáretetőket készítettünk kertjeinkbe és a játszótérre. A „Zöldkönyvtár” nevében ez volt a második programunk, ami családias légkörben zajlott le. Aki eljött, jókedvvel és elégedetten tért haza a „madárkáihoz”. Reméljük, hogy Soma manónak és Bodzának lesznek újabb kalandjai és mi is tudunk majd róla. Aki lemaradt a programról és a meséről, az se szomorkodjon: a két mesekönyv kölcsönözhető a bicsérdi könyvtárból.

A közeljövőben a könyvtár egyik részében „Zöld Sarok” kerül kialakításra, ami a tudatos és fenntartható jövőnkhez ad hasznos tájékoztatást és szakirodalmat. Tervezünk két új programot is: „Nem kell zacskó” varrást és egy szemétszedő akciót. Reméljük egyre többen csatlakoznak a könyvtár zöld szemléletéhez és ezzel hozzájárulnak egy egészségesebb, élhetőbb jövőhöz, még ha ez a törekvés kicsinek is tűnik, hisz ahogy a közmondás is tartja: Sok kicsi sokra megy! Amit ma megtehetsz, ne halaszd holnapra!

Sziliné Kasza Zita – Bicsérd Könyvtári Információs és Közösségi Hely

Egy falu az erdőben – Ember és környezet kapcsolata a régi Komlón¹

Dr. Máté Gábor egyetemi docens, a PTE BTK Néprajz - Kulturális Antropológia Tanszék oktatója 2026. február 27-én a Komló-Verzumban a FenntarthatÓrák ismeretterjesztő előadás-sorozatban ember és a környezet tematikában tartott előadást, mely a régi Komlót körülvevő tájat és ezek emlékeit mutatta be.

Komló elsősorban bányavárosként él a köztudatban. A város építése során a régi falu lakóházainak túlnyomó része ugyan eltűnt, azonban a paraszti életmódra utaló jellegzetességek még élénken látszódnak a település szerkezetében. E szerencsés körülménynek az az oka, hogy az iparfejlesztés és a városépítés több ütemben valósult meg. A mindenre kiterjedő és az előzményeket teljesen felszámoló építkezés helyett egy több lépcsőben megvalósuló, átmenetekkel tagolt, mozaikos városszerkezet jött létre. A város és a környező táj egyfajta táj-palimpszesztként² magában hordozza a régi korok lenyomatait, szekérutak, szántók, legelőerdők, szőlőhegyek és a modern épületek rendszerét rajzolva ki.

A mai Komló határa egy hosszú folyamat révén alakult ki.

A falu törzsterülete a középkorban igen kicsi volt. Nagyjából a Temetői-völgytől a Kőbányaig terjedhetett, és főként a Kaszárnya-pataktól keletre eső domboldalakat foglalta magában. Kiterjedése hozzávetőlegesen 900 hektár volt (9 km²), szemben a mai 49 km²-el. A Hasmány-hegy alatt fekvő kis falunak számos, mára eltűnt szomszédja volt, amelyek beolvadtak a mai Komló területébe: Alsójánosi, Battyán, Csipán, Gadány, Kisjánosi (Keményfalva), Kökönyös, Szopok és talán Koszonya.³ A török után lényegesen megváltozott a térség faluszerkezete, e kicsi falvak újkori utódja Komló, Szopok (a későbbi Mecsekfalva) és Jánosi lettek. Előbb a Traun család, majd 1747-től a Batthyányiak birtokolták e három faluból álló komlói birtoktestet. Az általuk készített 1747-es magyar nyelvű urbáriumából és az 1785-ös ún. Széchényi-féle descriptióból megtudhatjuk, hogy milyen környezeti állapotok jellemezték ekkoriban Komlót.

A bányaváros képe 1966-ban Kökönyösből. A kémény mögött a Köves-tető erdei legelője látható, a bal oldalon a gyümölcsösökkel körbeölelt Szilvás. Forrás: Fortepan: 29150. képszám.

A terület nagy részét erdők borították. Az uralkodó fafaj főként a bükk volt, de kisebb részt cser és tölgy is rendelkezésre állt. Az erdők biztosították a komlóiak számára az építkezési alapanyagot. Ekkoriban ugyanis még faházakban éltek az itt lakók. Az 1800-as évek elejétől terjedt el jobban a szilárd építőanyagok (vályog, téglák) alkalmazása, bár a zsúpfedés még jó száz évig tartotta magát. Mindemellett a fát eszközkészítésre is használták. Az erdők ugyanakkor nemcsak ún. faizásra (fahaszonvételre) szolgáltak, hanem a komlóiak legelőjét is ezek képezték. A kiterjedt Komló körüli erdőkben legeltek a paraszti ökrei, tehenei, lovai és disznói is, a juhtartás csak a 18–19. század fordulóján erősödött meg. Ezeknek a régi legelőerdőknek két helyen maradt nyoma: a Sikondán található Csermalján, ami eredetileg Mánfa legelője volt, több száz éves, hatalmas koronájú fákkal, továbbá a város feletti Köves-tetőn.

¹ A kutatást a „Krizis és mindennapi stratégiák: a társadalmi és a környezeti krízisek antropológiai perspektívái” című NKFIH K 147073. sz. projekt támogatta.

² A palimpszeszt több korból származó írásrétet hordozó irat, amelyen a régi írás(ok) eltűntették és speciális eljárásokkal teszik a kutatás számára láthatóvá.

³ Ez utóbbi középkori iratokból nem bizonyítható, ám a helynevek ezt valószínűsítik.

HELYI ÉRTÉK

Sajnos mindkét helyen az öreg fák pusztulását regisztrálhatjuk. Az erdőket a mainál sokkal mozaikosabb kép jellemezte, változatos kor- és fajösszetétellel, továbbá jellemző volt az ún. sarjaztatásos erdőművelés is, ami a magszórás vagy csemeteültetés helyett a tőkéken sarjadt vesszők meghagyásán és „eresztésén” alapult, innen az „er(e)dő” szavunk értelme is. Az erdőben ugyanakkor kevés vad élt, őz, császármadár, nyúl, főként apróvadak, amelyek közül sokat feltehetően a parasztok ejtettek el, bár erre nem tértek ki a források. A mainál lényegesen kevesebb vad élhetett ekkor a Komló környéki erdőben, különösen a szarvas- és vaddisznóállomány lehetett gyébrebb. A régi komlóiaknak három helyen voltak szőlőskertjeik, amelyek közül kettő helyén, Cseresznyákon és a Palántákon még ma is vannak szőlők.

A régi Komlón rengeteg gyümölcsfa volt. Ennek emlékét őrzik a városrészek elnevezései is, amelyek mind egykori helynevekből váltak hivatalos földrajzi nevekké. Szilvás, Kökönyös, Körtvélyes, Somág, Gesztenyés neve hűen vall a természeti erőforrásokkal szelíden élő, a tájban gyümölcsfákat ültető, oltó komlóiakról. Szilvásban álltak a parasztok szálláskertjei. A szálláskertesség a magyar falvakra jellemző speciális faluszerkezet volt, a település magjában döntően csak a lakóházak álltak, a jószágot a határban szétszórta álló szállásokon (istállók, ólak) tartották, de jellemzően a cséplés és gabonatarolás is itt folyt. A komlói szállások a mai Berek utca és Szilvás területén álltak, források, patakok mellett, angolkörhöz hasonló szeszélyes rendben. Itt-ott ennek emlékét őrzi a Komlói Arborétum is. Szántókban sem volt hiány az iparosodás előtt, ezeket tipikusan a dombháton, hegytetőkön alakították ki. A város éppen a kis falu egykori szántóterületeire

terjeszkedett rá, a mérnökök ide álmodták meg a lakónegyedeket: Kenderföld, Kökönyös, Dávidföld, Somág városrészek gabonatermő mezők voltak egykoron, de az újabb, nagyobb kapacitású aknákat is a szántóföldek tisztásain mérték ki (Kossuth-akna, Zobák-akna). Megjegyzésre érdemes, hogy a felcseperedő város a szántók terepalakulatait kihasználva épült fel, az utcák és a házak tengelye követte a szántók által is kirajzolt szintvonalakat. Átlátható, szellős és a környező élővilág be- és átjutását is megengedő, egyedülálló városszerkezet jött létre, ami – nem mellesleg – páratlan kilátást is biztosít a városból a Mecsek hegyeire. A falu patakja egy malmot hajtott, vizét tisztának mondták, menyhal és régen – szól a forrás – pisztráng is lakott benne. Örömteli törekvés a jelenlegi városvezetés részéről a Kaszárnya-patak újbóli felszínre hozása, amely a természetet még inkább beengedné a város szövetébe.

Az előadáson részt vevők régi térképek, légifotók, drónfelvételek és forrásrészletek segítségével szemlélhették meg a változásokat és konstatálhatták, hogy a bányáiról elhíresült Komló valódi tájtörténeti kuriózumokat rejt, hogy a sokszor primitívnek gondolt régi paraszti népesség milyen nagy gondot fordított a mértéktartó, a táji adottságokat messzemenően figyelembe vevő gazdálkodásra.

*Dr. habil. Máté Gábor, egyetemi docens
PTE BTK Néprajz - Kulturális Antropológia Tanszék*

*Felhasznált irodalom: Andrásfalvy Bertalan: Komló és peremközsé-
gei lakosságának történeti néprajza. In: Babics András (szerk.): Komló
monográfia. Komló, Komló Város Tanácsa V. B. 1978.*

Képek forrása: Fortepan és Máté Gábor

Komló a Hasmány-tetőről nézve. Alul a 20. század közepén létesült falusias házisor, a kép tetején a falu egykori szántói és szállásai helyén létesült Szilvás városrész. Szilvás és a völgy között gyümölcsfás parlagok és szekerutak nyomaival, Máté Gábor drónfotója, 2026.

AZ ÉV GYEREKKÖNYVE DÍJ 2026

0-6 ÉVES KOROSZTÁLY

MOLNÁR T. ESZTER:
BARKER KARCSI SZÍNRE LÉP, ÉS OTT IS MARAD

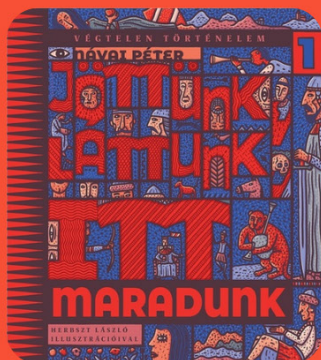

7-12 ÉVES KOROSZTÁLY

VÉSZITS ANDREA: ÁBRIS ÉS AZ AZÚRKÉK PATKÁNY

IFJÚSÁGI (12+) KOROSZTÁLY

LÁSZLÓ NOÉMI: A MI ISKOLÁNK

ILLUSZTRÁCIÓ KATEGÓRIA

MÁRAY MARIANN: ÍGY MEGY EZ

ISMERETTERJESZTÉS KATEGÓRIA

NÁVAI PÉTER: JÖTTÜNK, LÁTTUNK, ITT MARADUNK

MŰFORDÍTÁS KATEGÓRIA

PACSKOVSZKY ZSOLT – CHRISTELLE DABOS:
MI - NOUS

ELSŐKÖNYVES KATEGÓRIA

GYÖRI ALÍZ: HANITKAI ÁLMOK

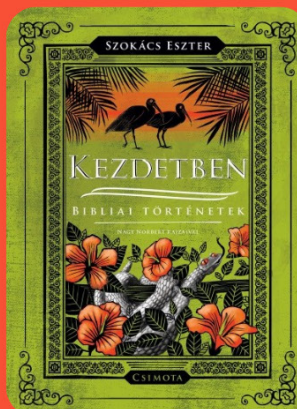
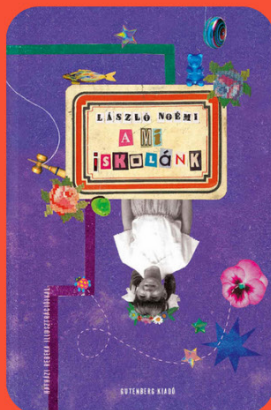
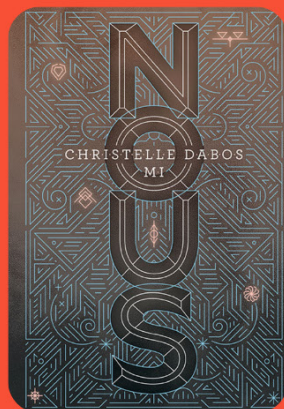
FSZEK GYEREKKÖNYVTÁROK KÜLÖNDÍJA

RÁDAI ANDREA: RÓKAZSOLT ÉS A CSÖPOSTA

HUBBY-DÍJ KIEMELKEDŐ SOROZATNAK

SZOKÁCS ESZTER: BIBLIAI TÖRTÉNETEK-SOROZAT

FONTOS ELÉRHETŐSÉGEK

Ellátási Térség	Referens	E-mail	Telefon
Mohácsi Ellátási Térség	Schmidt-Kovács Diána	fiestadiana@gmail.com	+36 20/389-9323
Pécsi Ellátási Térség	Mizerák Andrea	mizerak.andrea@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28014
Pécsvárad Ellátási Térség	Gyurák Orsolya	gyurak.orsolya@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28015
Sásdi Ellátási Térség	Umana Elena	umanaelena@gmail.com	+36 72/475-663
Sellyei Ellátási Térség	Cseresznyés Anikó	cseresznyes.aniko@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28015
Siklói Ellátási Térség	Kiss Adrienn	kiss.adrienn1985@gmail.com	+36 72/579 -125
Szentlőrinci Ellátási Térség	Bali Máté	bali.mate@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28014
Szigetvári Ellátási Térség	Vasvári Gergely	wasvary@gmail.com	+36 73/311-407
Villányi Ellátási Térség	Tóth Balázs	toth.balazs@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28104
Könyvtárbusz 1.	Csobán László	csoban.laszlo@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28097
	Molnár Ferenc	molnar.ferenc@csgyk.hu	
Könyvtárbusz 2.	Somogyi Krisztina	somogyi.krisztina@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28097
	Nagy László	nagy.laszlo@csgyk.hu	
KönyvtárMozi; Nyilvános könyvtárak	Márkus István	markus.istvan@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28035
Rendezvényszervezés	Simonfalvi Anita	bkszr@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28058
	Szeifer Csaba	bkszr@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28058
Informatika	Urvald Péter	csgyk.it@gmail.com	+36 72/501-500 / 28065
Folyóirat	Dériné Földi Katalin	fodi.katalin@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28035
Beszerezés, feldolgozás	Bali Judit	bali.judit@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28035
Igazgatóhelyettes	Szöllősi Gréta	szollosi.greta@csgyk.hu	+36 72/501-500 / 28104

FILMPAKKOK GYEREKEKNEK

A fecske meg a szalmaszál

A hazudós egér
A hetvenkedő sün
A kevély kiskakas
A Pál utcai fiúk
A walesi bárdok
Boltosmesék
Magyar népmesék I.
Mesék Mátyás királyról

Mesél a kő

Mondák a magyar történelemből
Rege a csodaszarvasról
Szent Péter esernyője
Szörnyeteg Lajos jaj de álmos
Vacskamati virágja
Vízipók-csodapók

A Pendragon legenda

Állami Áruház
Az ötödik pecsét
Csinibaba
Hypolit, a lakáj
Macskajáték
Megáll az idő
Mephisto

Moszkva tér

Régi idők focija
Rokonok
Szamárköhögés
Szegénylegények
Szerelem
Szindbád
Tízezer nap